

STUDJI SOĊJALI
Sillabu - Skejjel Primarji
(2022)

IL-ĦAMES SENA

(Linji Gwida...)

L-Istudji Soċjali għall-Primarja il-Ħames Sena (Settembru 2022)

Pjan ta' hidma:

sa nofs is-sena				
<i>elective</i>	Aghżel TLIET (3) blokki minn Ċ5.2, Ċ5.3, Ġ5.2, Ġ5.3, S5.2, S5.3.	• Ċ5.2 (<i>Ġimgħa fil-Ħajja Tiegħi</i>) li tinkludi: Ċ5.2.1, Ċ5.2.2, Ċ5.2.3, Ċ5.2.4 u Ċ5.2.5 • Ċ5.3 (<i>Ejjew Nilagħbu</i>) li tinkludi: Ċ5.3.1, Ċ5.3.2, Ċ5.3.3, Ċ5.3.4, Ċ5.3.5 • Ġ5.2 (<i>Ninvestigaw Pajjiż Barrani</i>) li tinkludi: Ġ5.2.1, Ġ5.2.2, Ġ5.2.3, Ġ5.2.4, Ġ5.2.5 • Ġ5.3 (<i>Is-sajd u l-Akkwakultura</i>) li tinkludi: Ġ5.3.1, Ġ5.3.2, Ġ5.3.3, Ġ5.3.4, Ġ5.3.5, Ġ5.3.6 • S5.2 (<i>Mit-Tempji Preistoriċi għall-Katidrali</i>) S5.2.1, S5.2.2, S5.2.3, S5.2.4, S5.2.5 • S5.3 (<i>Mill-Għerien għall-Iskyscrapers</i>) li tinkludi: S5.3.1, S5.3.2, S5.3.3, S5.3.4 •		
<i>fieldwork obligatorju</i>	ŻJARA F'RAHAL TAS-SAJJIEDA b'referenza għat-Turiżmu u s-Sajd – il-work directives (fieldwork notes) jiġu pprovvduti mill-EAU; il-fieldwork jiġi assessjat minn massimu ta' 20 marka.			
sal-aħhar tas-sena				
<i>core</i>		Ċ5.1 (<i>Niċċelebraw</i>) Ċ5.1.1, Ċ5.1.2, Ċ5.1.3, Ċ5.1.4, Ċ5.1.5,	Ġ5.1 (<i>It-Turiżmu u x-Xogħol</i>) Ġ5.1.1, Ġ5.1.2, Ġ5.1.3, Ġ5.1.4	S5.1 (<i>Il-Bliet il-Qodma</i>) li tinkludi S5.1.1, S5.1.2, S5.1.3, S5.1.4, S5.1.5
<i>proġett jew fieldwork</i>	Ikun hemm għażla, bejn: (a) proġett fejn tingħata għażla minn diversi temi (jew) (b) <i>fieldwork</i> ieħor dwar ŻJARA L-IMDINA, IL-BIRGU jew IĊ-ĊITTADILLA Il-proġett jew it-tieni <i>fieldwork</i> jiġi assessjat minn massimu ta' 20 marka.			
RIŻORSI – ikunu fuq il-websajt: https://primarysocialstudies.skola.edu.mt/				

Il-Ħames Sena Primarja		IĊ-ĊIVIKA
Ċ5.1 Niċcelebraw		
MIRI TA' TAGĦLIM: <i>L-importanza taċ-ċelebrazzjonijiet f'ħajjitna. Nesploraw iċ-ċelebrazzjonijiet differenti li jsiru fid-djar tagħna, fl-iskola u fil-komunitajiet fejn ngħixu. L-avvenimenti nazżjonali li jfakkru lill-istudenti fil-wirt nazżjonali komuni tagħna l-Maltin.</i>		
kodiċi	Hiliet / Learning Outcomes	suġġerimenti għall-akkwist tal-hiliet
Ċ5.1.1 (EST.)	Kapaċi nidentifika ċ-ċelebrazzjonijiet prinċipali li niċcelebraw fid-djar tagħna.	Mill-esperjenzi tal-istudenti nagħmlu lista taċ-ċelebrazzjonijiet li jsiru fid-djar tagħna: it-twelid ta' tarbija, preċett, grizma, għerusija, żwigijiet, għeluq sninna (<i>birthdays</i>), anniversarji, meta xi membru tal-familja jagħmel suċċess, gradwazzjonijiet, u bosta oħrajn. Nirrakkontaw dwar il-modi kif niċcelebraw dawn l-okkażjonijiet; kull familja għandha d-drawwiet u l-istili tagħha: ikla d-dar, ikliet barra, festini, safriet eċċ. Liema mod jogħġobna l-iktar, u għaliex? L-aspett soċjali taċ-ċelebrazzjonijiet – eż. kif il-qraba jiltaqgħu flimkien u jingħaqdu iktar bħala familja waħda kbira, nagħornaw l-aħbarijiet tal-familja, naqsmu l-ħsibijiet tagħna, eċċ.
Ċ5.1.2 (BLO)	Kapaċi napprezza għaliex iċ-ċelebrazzjonijiet huma importanti fil-ħajja tagħna.*	Insibu ritratti u <i>video clips</i> ta' ċelebrazzjonijiet diversi: meta tim jirbaħ kampjonat, nirbħu tellieqa jew kompetizzjoni, il-briju waqt il-festi, il-festi tal-gradwazzjoni, eċċ. Għaliex nesprimu l-ferħ tagħna permezz taċ-ċelebrazzjonijiet? Għaliex ma nifirħux waħidna? Meta tim jirbaħ, tim ieħor ikun tilef. Kif għandna ngibu ruħna mat-tim tellief? Ma jistax jirbaħ kulħadd – allura kif għandna ngibu ruħna meta wara li għamilna li stajna, inkunu tlifna?
Ċ5.1.3	Kapaċi nidentifika ċ-ċelebrazzjonijiet prinċipali li jsiru fl-iskola tagħna.	Insemmu okkażjonijiet meta l-iskola torganizza xi ċelebrazzjoni: Jum il-Premjazzjoni (<i>Prize days / Celebration day/s</i>), Eko Skola, l-għoti tal- <i>Green Flag</i> , għeluq snin l-istudenti, Jum il-Belt/Raħal tagħna, il-festa tar-raħal, xi qaddis/a għażiż għall-iskola, il-Milied, il-Karnival, eċċ.. Niddiskrivu ċ-ċelebrazzjonijiet: kif niċcelebraw u nesprimu l-ferħ tagħna Niddiskutu kif iħossuhom l-istudenti: (a) waqt jum il-premjazzjoni (b) waqt iċ-ċelebrazzjoni nnifisha (c) wara ċ-ċelebrazzjoni. Niddiskutu 'għaliex' l-iskola torganizza daww iċ-ċelebrazzjonijiet – il-ġid li joħroġ minnhom.
Ċ5.1.4	Kapaċi nidentifika u nesplora r-raġunijiet għala jsiru ċ-ċelebrazzjonijiet prinċipali fil-komunità tal-belt jew raħal tagħna.	Liema huma ċ-ċelebrazzjonijiet prinċipali tal-ibliet u l-irhula tagħna? (a) il-festa tar-raħal organizzata mill-knisja u l-każini tal-festa (b) Jum il-belt jew raħal tagħna organizzat mill-Kunsill Lokali. Nidentifikaw flimkien mal-istudenti: (a) x'uħud mill-attivitajiet li jsiru fiċ-ċelebrazzjonijiet marbuta mal-festa tar-raħal, kemm fil-knisja kif ukoll fit-toroq u l-pjazez tagħna.

		(b) xi attivitajiet li jsiru marbuta ma' Jum il-Belt jew Raħal tagħna. Niddiskutu għaliex t-turisti jieħdu gost jattendu dawn iċ-ċelebrazzjonijiet.
Ċ5.1.5	Kapaċi nesplora l-importanza ta' ċelebrazzjoni nazzjonali waħda.	Hemm festi li nistgħu ngħidu li aħna l-Maltin u l-Għawdxin niċċelebrawhom b' mod nazzjonali, jiġifieri il-Maltin u l-Għawdxin kollha flimkien: • Insemmu l-ħames festi nazzjonali: Jum il-Ħelsien (31 ta' Marzu), is-Sette Giugno (7 ta' Ġunju), l-Otto Settembre (8 ta' Settembru), Jum l-Indipendenza (21 ta' Settembru), Jum ir-Repubblika (13 ta' Diċembru). • Insemmu l-festi marbuta kemm mar-Reliġjon Nisranija kif ukoll ma' bosta tradizzjonijiet: il-Milied (25 ta' Diċembru), il-Festi tal-Għid (ninkludu l-Ġimgħa l-Kbira), San Pawl (l-10 ta' Frar) u Santa Marija (15 t' Awwissu), il-festa jew festi tar-raħal. • Insemmu festa li magħha hemm marbutin bosta tradizzjonijiet, drawwiet u folklor: l-Imnarja (29 ta' Ġunju). Niddiskutu kif dawn il-festi jaffettwaw lill-istudenti; nesploraw kemm fil-fatt l-istudenti jieħdu sehem fiċ-ċelebrazzjoni ta' dawn il-festi. Għaliex fil-Festi Pubbliċi ma jkollniex skola u l-ħaddiema wkoll ikollhom vaganza? Għaliex huma importanti dawn iċ-ċelebrazzjonijiet? Każ: nieħdu bħala eżempju ta' festa nazzjonali u nitkellmu dwar it-8 ta' Settembru. Insemmu attivitajiet speċjali bħar-Regatta. video: IL-MONUMENT TAL-OTTO SETTEMBRE: http://youtu.be/sIFrzN3370Y N.B. <i>Din il-ħila għandha tiġi żviluppata mill-aspett tal-partecipazzjoni fiċ-ċelebrazzjonijiet min-naħa tal-istudenti.</i>
Ċ5.2 Ġimgħa fil-Ħajja Tiegħi		
MIRI TA' TAGĦLIM: <i>Nesploraw u nifhmu id-differenza bejn:</i>		
<i>(a) id-drittijiet u d-dmirijiet</i>		
<i>(b) ix-xogħol u l-ħin liberu</i>		
<i>(c) servizzi offruti mill-gvern bħall-edukazzjoni u s-saħħa</i>		
<i>(d) edukazzjoni l-iskola u edukazzjoni fil-ħinijiet meta ma nkunux l-iskola</i>		
<i>(e) il-kura u l-prevenzjoni tal-mard</i>		
kodiċi	Ħiliet / Learning Outcomes	suggerimenti għall-akkwist tal-ħiliet
Ċ5.2.1	Kapaċi nżomm djarju mifruż fuq sebat ijiem u fih nimmarka b'simboli	L-istudenti jzommu djarju mifruż fuq sebat ijiem u fih iniżżlu lista/i tal-attivitajiet li għamlu – ninkludu l-attivitajiet kollha, anke bħal naraw T.V, nilagħbu fuq il-bandli, rqađna eċċ. Nidentifikaw mil-listi tagħna, attivitajiet li għamilna u li nistgħu norbtuhom mad-drittijiet tagħna u oħrajn li

	differenti (a) xi attivitajiet li għamilt bhala dmir u oħrajn li ħadt bi dritt . (b) ix-xogħol u l-ħin liberu.	jmorru iktar mad-dmirijiet tagħna. Eż. Kilna (dritt) u għenna fil-ħasil tal-platti (dmir). Insibu eżempji oħra. Nipprezentaw permezz ta' grafika: (a) kemm ħin għaddejna l-iskola, komparat mal-ħin barra mill-iskola, (b) ħin li għaddejna nilagħbu komparat ma' ħin li għaddejna naħdmu xogħol marbut mal-iskola, (c) il-ħin liberu, ħin importanti li l-istudent huwa mistenni li jorganizza hu stess għalih innifsu. video clip: DRITTIJET U DMIRIJET: http://youtu.be/N9-L3Px_6pQ
Ċ5.2.2	Kapaċi nesplora r-relazzjoni bejn ix-xogħol u d-dmirijiet b'riferenza għall-ħajja tal-istudent.	Nistgħu ngħidu li filwaqt li l-adulti jaħdmu/imorru għax-xogħol biex jaqilgħu l-ħobża ta' kuljum u jkunu jistgħu jgħixu sew, ix-xogħol tal-istudenti huwa L-ISTUDJU. Fil-każ tal-istudenti, x'inhil r-relazzjoni bejn L-ISTUDJU u X-XOGĦOL? Insibu similaritajiet; xi eżempji: • kull xogħol fih it-tbatija – anke l-istudju fih is-sagrificċji marbuta miegħu, • fix-xogħol trid tasal fil-ħin – anke l-iskola hemm bżonn naslu fil-ħin, • fix-xogħol ma tistax ittellef, anzi trid taħdem f'timijiet – anke fl-istudju. Mil-lista ta' attivitajiet li għandna fid-djarju (Ċ5.2.1) nisiltu dawk li għandhom x'jaqsmu mal-istudju: tagħlim fil-klassi, il-qari, ix-xogħol tad-dar (<i>homework</i>), xogħol ta' ricerka, xogħol fuq proġetti edukattivi eċċ.
Ċ5.2.3 (EST.)	Kapaċi nesplora u niddiskuti d-dritt bażiku tal-Edukazzjoni li għandhom it-tfal tad-dinja kollha.	Nikkwotaw Artiklu 26 fid-Dikjarazzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem: KULĦADD GĦANDU DRITT GĦALL-EDUKAZZJONI; L-EDUKAZZJONI ELEMENTARI GĦANDHA TKUN BLA ĦLAS. Storja: Madwar 200 sena ilu Malta kienet art maħkuma mill-Ingilterra. L-Ingliżi bagħtu wieħed jismu Sir Patrick Keenan biex jeżamina s-sitwazzjoni tal-litteriżmu fost il-Maltin u l-Għawdxin. Meta ngħidu 'bniedem litterat' nifhmu bniedem li jaf jaqra u jikteb. Keenan sab li 90% (9 minn kull 10) tal-Maltin kienu illitterati, jgħifieri la jafu jaqraw u lanqas jiktbu. Inqabblu dan kollu mas-sitwazzjoni tal-litteriżmu llum, meta nikkalkulaw li 90% tal-Maltin huma litterati, jafu jaqraw u jiktbu. Dan ġara bis-saħħa tal-EDUKAZZJONI. Infittxu raġunijiet GĦALIEX l-edukazzjoni hija importanti ħafna għal kull bniedem. Inqabblu bniedem edukat ma' bniedem mhux edukat / illitterat: eż. Bniedem litterat jista' jidħol fl-Internet u jsir jaf x'ġara kullimkien, jaqra ittra li tasallu d-dar, eċċ. Każ: Ngħidu l-istorja ta' Pietru li ma kienx jaf jaqra. Kien hemm tank issigillat u fuqu kien hemm miktub biex ma tressaqx nar lejha. Pietru mar jiftaħ it-tank biċ-ċejser, iż-żejt qabad, inħolqot splużjoni u Pietru għamel 15-il- ġurnata l-isptar u miet.
Ċ5.2.4	Kapaċi nesplora l-mixja edukattiva tipika għall-istudent Malti.	Nagħmlu ċart bil-mixja edukattiva ta' kull student; niktbu sentenza jew tnejn fuq kull kategorija: • il-Kindergarten – nilagħbu, inkantaw u niskopru lil sħabna, • il-Primarja – sa 11-il sena, insibu skola primarja f'kull belt jew raħal,

		• is-Sekondarja – immorru l-iskola barra mill-belt jew raħal tagħna, nistudjaw ħafna suġġetti differenti, • Post-Sekondarja (Junior College, Sixth Form). • Edukazzjoni Terzjarja (l-Università, l-MCAST, ITS). Noħolqu stejjer differenti bi studenti fittizji (a) tal-Kinder, (b) tas-Snin Bikrin u (c) tal-Primarja Kbar. Nesploraw xi fatturi li jistgħu jgħinuna nagħmlu progress u oħrajn li jistgħu jzommuna lura.
Ċ5.2.5 (BLO)	Kapaċi nikklassifika u nagħmel differenza bejn l-attivitajiet li jzommuna f'saħħitna u dawk li jitfgħulna saħħitna lura.*	Mil-lista ta' Ċ5.2.1 naraw liema attivitajiet kellhom x'jaqsmu ma' saħħitna; meta kilna, jekk kilniex tajjeb, għamilniex tajjeb għal saħħitna. Meta domna ħin żejjed quddiem il-kompjuter għamilna ħazin għal saħħitna. Każ: Is-Sur Agius tant iħobbha lit-tifla tiegħu Rita, li dejjem jipprova ma jħallihiex tbatu għalxejn. Iwassalha kull fejn ikollha bżonn. Fil-<i>weekend</i> ma jkunx jixtieqha toħroġ tilgħab ma' sħabha fil-ġnien tal-bandli għax jibza' li twegga'. Rita mhux qed tgħix ħajja f'saħħitha, meta titla' taraġ digà qed tonfoħ iżzejjed avolja għadha zghira. (a) Kif ngħixu f'saħħitna: eż. sports, fejn hu possibbli mmorru bil-mixi, insuqu r-rota, ngħumu, ikollna ħafna attivitajiet, <i>camping</i>, ma nieklux ħelu żejjed, dieta bilanċjata, eċċ. (b) Kif saħħitna tista' tmur lura: eż. ħinijiet twal quddiem it-televizjoni jew quddiem il-kompjuter, nuqqas ta' eżercizzju, ikel mimli xaħmijiet (<i>fast foods</i>) u ħelu żejjed, vittmi ta' <i>bullying</i> serju u ma nitkellmex, eċċ.. Niddiskutu il-kura li għandna nieħdu meta nimirdu, u kif nistgħu nevitaw li nimirdu (il-prevenzjoni tal-mard).
Ċ5.3 Nilagħbu MIRI TA' TAGĦLIM: <i>Nifhmu l-importanza f'ħajjitna li għandu l-logħob: nagħmlu referenza kemm għal-logħob li nilagħbu barra kif ukoll dak li nilagħbu ġewwa; l-importanza tal-aspett soċjali li għandu l-logħob, il-benefiċċji li fih u l-aspett globali tiegħu. Nagħrfu l-logħob l-iktar popolari magħna l-Maltin; nesploraw xi logħob tradizzjonali Malti.</i>		
kodiċi	Ħiliet / Learning Outcomes	suggerimenti għall-akkwist tal-ħiliet
Ċ5.3.1	Kapaċi nidentifika l-logħob ta' barra u l-logħob ta' ġewwa li jħobbu jilagħbu l-istudenti / t-tfal Maltin.	Nidentifikaw logħob li jħobbu jilagħbu l-istudenti. Nagħmlu lista tal-iktar logħob popolari mat-tfal. Nirriċerkaw ftit informazzjoni bażika dwar il-logħob li semmejna. Nikklassifikaw il-logħob li semmejna f'diversi kategoriji, eż.: • (a) logħob ta' barra (b) logħob ta' ġewwa, • (a) logħob li fih neżercitaw ħafna ġisimna (b) logħob li nilagħbu bilqiegħda, • (a) logħob ta' taħbil il-moħħ (b) logħob li fih ħafna rutina.
Ċ5.3.2	Kapaċi nirriċerka informazzjoni dwar il-Logħob Olimpiku.	Nagħmlu riċerka ħafifa dwar il-Logħob Olimpiku; • infittxu dwar il-bidu tiegħu fil-Greċja tal-Qedem, • naraw kif waqaf u l-lum reġa' qiegħed isir kull 4 snin,

		• infittxu dwar xi dixxiplini sportivi li nsibu f'dan il-logħob, • niddiskutu l-isport bħala għodda għat-tkattir tal-paċi fid-dinja, • nesploraw il-valuri Olimpici tal-<i>eccellenza</i>, <i>ħbiberija</i> u <i>rispett</i>. Diskussjoni: nifhmu kif l-organizzazzjoni tal-Logħob Olimpiku titlob flejjes kbar; fl-istess waqt il-logħob igib ħafna kummerċ lejn il-pajjiż li jkun qed jorganizza. N.B. <i>Fl-iżvilupp ta' din il-ħila huwa tajjeb illi nħallu lill-istudenti jirriċerkaw dwar il-Logħob Olimpiku skont l-interessi illi juru huma stess.</i>
Ċ5.3.3 (EST.)	Kapaċi nagħmel differenza bejn il-logħob li nsegwu fuq il- <i>mass media</i> u l-logħob li nipprattikaw aħna.	Nirrealizzaw kif meta l-poplu jkun sportiv, il-pajjiż jonfoq inqas flus fuq il-mard. L-obesità hija ħażina għall-individwu kif ukoll għandha l-aspett soċjali tagħha. Insemmu eżempji prattici kif meta noqogħdu lura mill-isports, inkunu qegħdin nagħmlu ħsara kbira lil saħħitna, eż. dejjem bilqiegħda, ma niġru qatt, ma nimxu qatt, kullimkien iwassluna, fil-<i>break</i> ma nilagħbux jew nilagħbu biss bit-<i>tablet</i>, eċċ..
Ċ5.3.4 (BLO)	Kapaċi nfittex tagħrif dwar il-logħob tradizzjonali Malti u niskopri mill-ġdid żewġ logħbiet tradizzjonali Maltin.*	Nitgħallmu tliet għanjiet: • IL-PUPA TIEGHI – (http://youtu.be/xS50ASr67xg) • IĊ-ĊIRKU – (http://youtu.be/_ryc3CcuP0M) • DAWRA DURELLA – (http://youtu.be/nYMuvGAK1_U) L-għanjiet jirreferu għal tliet logħbiet tradizzjonali Maltin. Nagħmlu riċerka fuq l-Internet u nużaw l-esperjenzi tal-istudenti stess biex niskopru logħob tradizzjonali li t-tfal Maltin kienu jilagħbu fl-antik. Eżempji ta' logħob tradizzjonali: il-Passju, Iż-Żunzana Ddur Iddur, Noli, logħob biż-żibeġ u l-boċċi, ix-Xixu, iċ-Ċirku, il-Ħarba, il-Qbiż bil-Ħabel, Gwerra Franciża, it-Tajra, Ħaġa Moħġaġa, il-lastiku, Bumm Bumm il-Bieb, il-Bzieżaq tas-Sapun, Iż-Żugraga, Taż-Żiemel, il-Karretta u l-Iskuter, il-Pupa. Naraw il-video: http://youtu.be/vlbluLwul8w (hawn jissemew il-biċċa l-kbira ta' dan il-logħob) Għaliex dan il-logħob kien popolari ħafna iktar fil-passat milli llum? Ninżlu fil-bitħa u nipprattikaw żewġ logħbiet bħal (a) il-passju (b) il-qbiż tal-ħabel, eċċ.
Ċ5.3.5	Kapaċi nidentifika xi benefiċċji li nistgħu nakkwistaw permezz tal-logħob.	M'hemmx dubju illi l-logħob, ġeneralment, fih benefiċċji kbar għall-bniedem. Nesploraw kif il-logħob jista' jkun ta' benefiċċju għalina: • Il-mistrieħ – il-logħob iserraħna, • l-aspett edukattiv – permezz tal-logħob nistgħu nitgħallmu ħafna, nitgħallmu nitilfu u nibqgħu ħbieb, nitgħallmu nħaddmu moħħna biex nirbħu u naħdmu flimkien bħala tim,

	• I-eċċitament – xi ħaġa tedjanti, tista’ ssir interessanti jekk ipprezentata forma ta’ logħba, • I-aspett soċjali – waqt il-logħob nistgħu nagħmlu ħafna ħbieb godda, nitgħallmu niġbdu ħabel wieħed mat-tim tagħna, ġieli tfal li jkunu iġġieldu, waqt il-logħob jagħmlu ħbieb, • I-eżercizzju – il-logħob jgħinna ngħixu f’saħħitna billi nħaddmu l-muskoli tagħna u neżercitaw ruħna.

Il-Ħames Sena Primarja IL-ĠEOGRAFIJA

Ġ5.1 It-Turiżmu u x-Xogħol
MIRI TA’ TAGĦLIM: *Nifhmu għaliex it-turiżmu huma importanti għal pajjiżna; il-postijiet tax-xogħol li huma relatati direttament mat-turiżmu (gwidi, aġenziji tal-ivvjaġġar) u dawk li huma relatati indirettament mat-turiżmu (sajd, biedja, servizzi). Nesploraw modi l-istudenti nfushom, kif ukoll il-belt jew raħal fejn joqogħdu jistgħu jgħinu lill-industrija tat-turiżmu. Nippreparaw ruħna għat-turiżmu – The Institute of Tourism Studies (ITS).*

kodiċi	Ħiliet / Learning Outcomes	suġġerimenti għall-akkwist tal-ħiliet
Ġ5.1.1 (BLO)	Kapaċi niddiskuti għaliex it-turiżmu huwa importanti għalina l-Maltin.*	• introduzzjoni – bħala introduzzjoni naraw il-film: IT-TURIŻMU: http://youtu.be/Y9LMs7w3wvQ (13-il minuta). • importanza – insemmu modi kif meta jiġu t-turisti, dawn ikunu ta’ ġid għalina l-Maltin u l-Għawdxin, eż. jonfqu l-flus hawn, jinholqu iktar impjiegi (<i>jobs</i>), eċċ.. • minn fejn jiġu – nagħmlu ricerka ħafifa biex niskopru minn liema pajjiżi jiġu l-iktar turisti.
Ġ5.1.2	Kapaċi nidentifika xogħlijiet (<i>jobs</i>) marbuta direttament u indirettament mat-turiżmu.	Nitkellmu dwar ix-xogħol fejn jingħata servizz, eż. wejter jagħti servizz lil min imur fir-ristorant, kaxxier fil-bank isarraff il-flus, eċċ.. • mpjiegi marbuta direttament mat-turiżmu – insemmu diversi xogħlijiet li jsiru fil-lukandi u r-ristoranti, gwidi, xufiera tat-taxis u l-kowċis, • mpjiegi marbuta indirettament mat-turiżmu – ħaddiema tal-banek, bdiewa li jkabbru prodotti għar-ristoranti, mastrudaxxi li jsewwu l-għamara tal-lukandi, bajjada li jagħmlu xogħol ta’ manutenzjoni fil-lukandi u flettijiet mikrija lit-turisti, sidien ta’ flettijiet li jikru l-propjetajiet tagħhom lit-turisti, Nifhmu kif ix-xogħol huwa importanti mmens għal kull pajjiż. Għalhekk it-turiżmu jgħin biex aħna nkunu nistgħu naqilgħu x’nieklu.
Ġ5.1.3	Kapaċi nidentifika modi kif aħna l-istudenti nistgħu niġbdu iktar turisti lejn pajjiżna	Meta nitkellmu dwar it-turiżmu, hemm dak li jista’ jagħmel il-gvern, dak li jistgħu jagħmlu l-adulti u dak li jistgħu jagħmlu l-istudenti. Kif jistgħu l-istudenti jgħinu biex iktar turisti jithajru jżuru l-gżejjer tagħna? Xi eżempji li nistgħu niddiskutu flimkien:

		• Naraw minn liema pajjiżi jiġu l-iktar it-turisti, u nistudjaw il-lingwi tagħhom. • Nitgħallmu l-Ingliż sew għax il-maġġoranza tat-turisti jikkomunikaw tajjeb magħna bl-Ingliż. • Fl-iskejjel, u speċjalment fl-ITS, nitgħallmu kif nipprovdu s-servizzi tagħna lit-turisti bil-ħlewwa u bil-kortesija. • Nitharrġu sew fl-istorja ta' pajjiżna biex inkunu nistgħu nispjegaw u nagħtu informazzjoni lit-turisti fuq pajjiżna. • Nitgħallmu dwar il-<i>World Heritage Sites</i>: l-Ipoġew, it-Tempji u l-Belt Valletta. • Nidraw il-kortesija – ma ninsewx li kull turist imur lura pajjiżu u żgur se jirrakonta kolli fuqna; jekk ikollu esperjenza sabiħa se jħajjar turisti oħra jiġu Malta.
Ġ5.1.4	Kapaċi nirriċerka u nispjega għalfejn jiġu t-turisti f'pajjiżna.	Ninqasmu fi gruppi u kull grupp jipprova juża l-esperjenza tiegħu biex isib ir-raġunijiet għaliex fil-verità it-turisti jiġu jkollhom l-iktar tagħhom f'Malta. Nissuġġerixxu li kull grupp imbagħad jirrapporta lill-klassi dak li jkun ikkonkluda. Kull punt għandu jiġi kkomentat mill-istudenti f'sessjoni ta' dibattitu. Fl-aħħar kull raġuni msemmija tingħata marka minn 10 skont l-importanza li l-istudenti jhossu li għandha tingħata. Xi punti li jistgħu jissemmew: • ix-xemx (nitkellmu dwar il-perikli li fiha wkoll) / temp/ klima Mediterranja, • il-baħar ta' madwarna (ninkludu l-għawm, id-<i>diving</i>, l-isports tal-baħar bħal <i>windsurfing</i> u <i>skiing</i>), • l-istorja – kull pakkett turistik ma jistax iħalli barra l-istorja ta' pajjiżna, • postijiet ta' divertiment u mistrieħ, • il-festi bil-baned u l-logħob tan-nar li norganizzaw, • il-fatt li bosta Maltin minn meta jkunu żgħar jikkomunikaw tajjeb bl-Ingliż. L-istess gruppi mbagħad jiddiskutu x'għandha tkun l-attitudni tal-Maltin u l-Għawdxin biex inħajru iktar turisti jiġu Malta. Xi punti li jistgħu jissemmew: • kumdità biex jivvjaġġaw minn post għal ieħor, • imġiba tajba, • servizzi tajba u mingħajr ħela ta' żmien, • indafa fil-lukandi, fil-ħwienet, postijiet ta' divertiment u fit-toroq u postijiet pubbliċi kollha, • prezzijiet ġusti fil-ħwienet kollha, • tabelli ċari li jwassluk fid-destinazzjoni bla tfixkil u ħela ta' żmien.

Ġ5.2 Ninvestigaw pajjiż barrani MIRI TA' TAGĦLIM: <i>Inqabblu pajjiż barrani mal-Gżejjer Maltin; nidentifikaw similaritajiet u differenzi bejniethom; referenza għall-karatteristiċi ewlenin u l-element uman fiż-żewġ pajjiżi.</i>		
kodiċi	Ħiliet / Learning Outcomes	suggerimenti għall-akkwist tal-ħiliet
Ġ5.2.1 (BLO)	Kapaċi, permezz tal-internet, ninvestiga pajjiż barrani.*	Hawnhekk għandna diversi modi kif nistgħu nagħmlu ftit riċerka bażika fuq pajjiż barrani. Nistgħu naħdmu individwalment, fi gruppi jew bħala klassi. L-għażla hija f'idejn l-għalliem wara li jara x'jixtiequ t-tfal. Tkun idea tajba kieku r-riċerka ssir mill-istudenti d-dar imbagħad tiġi diskussa fil-klassi. Fi kwalunkwe każ l-idea prinċipali li trid toħroġ minn din l-ewwel ħila hija li nagħrfu li d-dinja ma tikkonsistix biss fid-dar tagħna, ir-raħal jew belt tagħna jew pajjiżna biss. Id-dinja hija ikbar imma llum nistgħu nakkwistaw ħafna informazzjoni fuq il-pajjiżi l-oħra permezz tal-Internet. F'dan l-ewwel pass, l-informazzjoni għandna nħalluha skont kif insibuha; l-organizzazzjoni tal-informazzjoni jkun il-pass li jmiss f'Ġ5.2.2. Nippruvaw insibu titli jew <i>captions</i> li jesprimu din l-idea, (i.e. is-sens globali tagħna llum/id-dinja bħala villagġ globali).
Ġ5.2.2	Kapaċi norganizza l-informazzjoni miġbura fuq pajjiż barrani.	Mill-informazzjoni miġbura f'Ġ5.2.1 noħolqu klassifikazzjonijiet u temi. Dejjem għandna niktbu mqar sentenza li tesprimi t-tema li nkunu qed niddiskutu. Xi eżempji: • Il-poplu – Kemm hija kbira l-popolazzjoni tiegħu? Kif jilbsu n-nies ta' dal-pajjiż? X'lingwa jew lingwi jittkellmu n-nies ta' dal-pajjiż? • Il-pajjiż – F'liema kontinent jinsab? Il-belt kapitali u bliet oħra importanti... • Ir-religjon – liema religjon iħaddnu l-magġoranza tan-nies? X'religjonijiet oħrajn hemm? • Is-simboli – Il-bandiera nazzjonali, hemm xi simbolu jew simboli nazzjonali, jiġifieri meta tara lilhom żgur tiftakar f'dal-pajjiż? • Il-ġeografija – il-mappa tiegħu, id-daqs, il-klima, eċċ. • Informazzjoni oħra li tista' tinteressana – it-tim tal-futbol, taf b'xi tipi ta' sports li f'dal-pajjiż huma popolari iktar minn oħrajn? • It-turiżmu – iżuruh xejn nies dal-pajjiż? Meta jżuruh, x'ihobbu jmorru jaraw l-iktar? għal xiex inhu magħruf dal-pajjiż? • Karatteristiċi – muntanji, ibħra, xmajjar, xtut imrammla, eċċ.....
Ġ5.2.3	Kapaċi nqabbell il-pajjiż li għażilt mal-Gżejjer Maltin.	Noħolqu paraguni (similaritajiet) u kuntrasti (differenzi) bejn il-Gżejjer Maltin u l-pajjiż li qed ninvestigaw. Norganizzaw dan l-eżerċizzju b'xi mod attraenti, pereżempju b'żewġ kolonni ta' informazzjoni taħt il-bnadar

		nazzjonali. Nistgħu pereżempju nqabblu: • Il-lingwi – nagħtu eżempji ta’ kliem ħafif biż-żewġ lingwi, insibu filmati mill-YouTube biex nisimgħu kif tinstema’ l-lingwa tal-pajjiż, eċċ. • Il-ġeografija – insibu muntanji? F’Malta le. Insibu xmajjar? F’Malta ma nsibux, eċċ.. Insibu stampi u nuru filmati biex inqabbluhom ma’ xeni u filmati minn Malta. • Il-popolazzjonijiet – f’dan il-pajjiż kemm joqogħdu nies? Fil-Gżejjer Maltin jgħixu madwar nofs miljun ruħ. Nifhmu iktar il-paragun jekk nispegawh permezz ta’ grafika. • Il-bliet kapitali – inqabblu l-ismijiet, kemm jgħixu nies fihom, l-attrazzjonijiet, it-timijiet tal-futbol eċċ. • It-temp u l-klima – jagħmel silġ? Is-sajf kemm titla’ t-temperatura? N.B. M’hemmx għalfejn niżviluppaw it-temi kollha, l-importanti li noħorġu l-paragun b’mod li jinftiehem u jkun apprezzat mill-istudenti; nipproċessaw ir-riċerka tagħna biex noħorġu l-idea li anke fiċ-ċokon tagħna, aħna għandna wkoll identità li għandna nibzġu għaliha.
Ġ5.2.4	Kapaċi nqabbel l-istili ta’ ħajja tan-nies tal-pajjiż barrani mal-istili ta’ ħajja tal-poplu Malti u Għawdx.	X’inhom l-iskop illi nqabblu diversi aspetti ta’ żewġ pajjiżi? L-iskop huwa li niskopru u nesploraw b’għajnejn differenti minn tas-soltu. Hawnhekk issibu biss xi ftit ideat. Inħallu f’idejn l-għalliema u l-istudenti isibu modi kif iqabblu l-Gżejjer Maltin ma’ pajjiż barrani, u fil-proċess jiskopru s-sabiħ taż-żewġ pajjiżi. • Nisimgħu kanzunetta mill-pajjiż li qegħdin nirriċerkaw dwaru (uża l-YouTube); wara mbagħad nisimgħu kanzunetta Maltija, MILL-GĦAJNEJN TA’ TIFLA ta’ Corazon: http://youtu.be/FvEUK-6aAYw • Inqabblu stampi / filmati. • Inqabblu xi sports, festi jew tradizzjonijiet. • Inqabblu l-postijiet ta’ nteress li jhobbu jżuru t-turisti fiż-żewġ pajjiżi • Inqabblu iktar mużika, pereżempju xi kuncert tal-MPO Eż. http://youtu.be/-UVJW2Ojigg ma’ biċċa mużika mill-orkestra tal-pajjiż l-ieħor, eż. http://youtu.be/mJ_fw5j-t0 N.B. M’hemmx għalfejn nużaw il-paraguni kollha msemmija hawn; l-iskop huwa biss illi n-nies tal-pajjiżi kollha għandhom it-talenti u l-kapaċitajiet tagħhom.
Ġ5.2.5 (EST.)	Kapaċi nikkompara ż-żewġ pajjiżi permezz ta’ kitba fittizja.	Nistiednu lill-istudent biex jużaw ir-riċerka li saret fuq il-pajjiż li nvestigajna biex joħolqu kitba fittizja (<i>fiction</i>) li toffri biċċa qari pjaċevoli, għall-gost. Xi eżempji ta’ x’ nistgħu nagħmlu: • Djalogu – diskursata qasira bejn karattru Malti u karattru mill-pajjiż li nvestigajna. • E-Mails – skambju ta’ żewġ emails bejn tifel Malti u ieħor mill-pajjiż li nvestigajna.

		• Telefonata – oħloq konversazzjoni bejn żewġ persuni miż-żewġ pajjiżi. • Skype – kollegament bl-iSkype bejn żewġ klassijiet tal-iskola li ġejjin miż-żewġ pajjiżi; waqt il-kollegament l-istudenti jitkellmu dwar il-pajjiż rispettiv tagħhom.
Ġ5.3 Is-Sajd u l-Akkwakultura MIRI TA' TAGĦLIM: <i>Nirriċerkaw dwar is-sajd bħala mezz ta' għixien għal diversi haddiema Maltin b'referenza speċjali għas-sajd għal-lampuki. Id-diffikultajiet li jiltaqa' magħhom is-sajjied Malti. Is-sajd bħala passatemp. L-Akkwakultura bħala metodu differenti kif jitrabba l-ħut b'referenza speċjali għall-awrata.</i>		
kodiċi	Hiliet / Learning Outcomes	suggerimenti għall-akkwist tal-hiliet
Ġ5.3.1 (BLO)	Kapaċi nfittex informazzjoni fuq is-sajd u l-inġenji tal-baħar li jintużaw għas-sajd.*	Bħala introduzzjoni: Nispjegaw x'inhum sajjied <i>full-time</i> u x'inhum sajjied <i>part-time</i>. Nirriċerkaw dwar is-sajjieda <i>full-time</i> u n-numru ikbar ta' sajjieda <i>part-time</i> li għandna fil-Gżejjer Maltin. Wieħed irid jifhem li dawn huma numri żgħira ħafna meta nqabbluhom pereżempju man-nies li joffru servizzi lit-turisti. Fil-fatt, bdiewa u sajjieda flimkien għandna biss madwar 2000 ruħ. L-opri tal-baħar l-iktar komuni mas-sajjieda Maltin huma l-luzzu u l-kajjik. Il-kajjik ikollu l-poppa ċatta fil-waqt li l-luzzu jkollu l-poppa ġejja għall-ponta. Insibu stampi. Illum is-sajjieda saru iktar moderni, u saru jarmaw għas-sajd b'xi lanċa (lanċa hija ikbar minn luzzu) jew b'xi skuna, li hija speċi ta' lanċa kbira. Għar-riċerka nużaw is-sit: http://www.nso.gov.mt – l-istudenti jistgħu jingħataw din ir-riċerka bħala xogħol għad-dar, imbagħad iġibu magħhom statistika li jaraw huma liema tkun interessanti u liema le.
Ġ5.3.2	Kapaċi nesplora xi diffikultajiet li jiltaqgħu magħhom is-sajjieda.	Introduzzjoni: Ara l-film: Intervista ma' sajjied: http://youtu.be/8LKsYCZf00Y Naraw kif il-ħajja tas-sajjied hi marbuta ma' ħinijiet flessibbli, ikkundizzjonati ħafna mill-elementi naturali, l-aktar ma' staguni tal-ħut u fenomeni marbuta mat-temp. Xi punti li nistgħu niddiskutu: • Taħseb li jaqbillek tkun sajjied <i>full-time</i> jew <i>part-time</i>? • X'taħseb li joqgħod jagħmel sajjied <i>full-time</i> meta ma jkunx l-istagun tal-ħut? • Il-ħajja tas-sajjied hija waħda iebes. Għaliex? • Kif u għaliex l-elementi jaffettwaw il-ħajja tas-sajjied? (Elementi: riħ, xita, xemx eċċ.)

		Tista' ssir xi intervista ma' sajjied biex joħorġu dawn il-punti minn fomm sajjied stess.
Ġ5.3.3	Kapaċi nirriċerka s-sajd għal-lampuki.	Din it-tema għandha tkun mgħallma mingħajr dettalji żejda dwar kif isir is-sajd għal-lampuki. B' mod ġenerali t-tfal jitgħallmu l-aktar dwar il-metodi tar-rixa u taċ-ċimi. Nippruvaw norganizzaw lezzjoni ħajja, pereżempju fuq dawn il-linji: Karmenu, sajjied minn Marsaxlokk, se joħroġ għal-lampuki ... (a) preparamenti – jiċċekkja r-rapport tat-temp, jipprepara x-xbieki, jixtri l-<i>fuel</i>, jiċċekkja l-magna tal-luzzu, isib min se jgħinu, jieħu l-ikel miegħu, eċċ., (b) il-vjaġġ – jiċċekkja li jmur fejn ikunu tawh il-permess, joħroġ il-barra ħafna, (c) is-sajda – jitfa' l-palm ħalli l-lampuki jiġu taħtu għad-dell, jitfa' x-xbieki, jitfa' l-għalf biex il-ħut jiġi għall-ikel, itella' x-xbieki, jerga' jitfa', eċċ., (d) il-vjaġġ lura u l-bejgħ – meta jasal lura, biċċa mill-ħut iħallih biex tbiegħu il-mara tiegħu is-suq il-Ħadd, biċċa jieħdu ħanut tal-ħut u l-kumplament jieħdu l-pixkerija.
Ġ5.3.4	Kapaċi nidentifika l-irħula fil-Gżejjer Maltin li huma marbutin mas-sajd.	Nidentifikaw fuq mappa tal-Gżejjer Maltin l-irħula u l-postijiet li ġejjin: Marsaxlokk, Marsalforn, id-Dwejra, San Ġiljan, Birżebbuġa, Wied iż-Żurrieq. Naraw għaliex dawn huma l-iktar postijiet popolari fejn wieħed jaqbillu jarma għas-sajd. Nibnu preżentazzjoni bi stampi rilevanti tax-xeni f'dawn l-irħula bl-opri tal-baħar.
Ġ5.3.5 (EST.)	Kapaċi niddeskrivi s-sajd bil-qasba, u b'opri żgħar tal-baħar, bħala passatemp.	Nitgħallmu l-kanzunetta: KEMM NIXTIEQ KELLI – http://youtu.be/1nmqK3Hef9I Naraw mill-esperjenza tal-istudenti stess, kemm hija mifruxa fostna l-Maltin l-attività tas-sajd bil-qasba bħala passatemp. Xi punti li nistgħu naħsbu fuqhom: • Kemm hawn min ġieli mar jistad bil-qasba? • Kemm hawn min ħareġ jistad b'xi dgħajsa żgħira? • Min għandu qraba u ħbieb li jmorru jistadu? • Liema postijiet huma popolari mas-sajjieda bil-qasba? • Il-metodu tan-nases imdendla minn fuq xi rdum, kemm hu popolari?
Ġ5.3.6	Kapaċi nirriċerka u nesprimi ruħi dwar l-akkwakultura.	Introduzzjoni: Nispjegaw x'inhil l-akkwakultura. • nirriċerkaw dwar il-vantaġġi li dal-metodu ta' sajd fih fuq il-metodi l-oħra tradizzjonali; • ix-xogħol ewlieni li jsir fiċ-Ċentri tal-Akkwakultura li għandna f'pajjiżna (Torri ta' San Luċjan Marsaxlokk); • nirriċerkaw dwar il-ħuta tal-awrata li titkabbar fil-<i>fish-farms</i> li għandna fl-ibħra ta' madwarna.

		http://www.authorstream.com/Presentation/tonypace-310437-akwakultura-diane-camilleri-naxxar-primary-entertainment-ppt-powerpoint/ http://www.authorstream.com/Presentation/tonypace-310434-akwakultura-malta-msida-entertainment-ppt-powerpoint/

Il-Ħames Sena Primarja

L-ISTORJA

S5.1 Il-Bliet Qodma

MIRI TA' TAGĦLIM: *Nesploraw l-importanza li kellhom fil-passat u l-importanza li għad baqgħalhom illum il-bliet qodma tal-Imdina, il-Birgu u ċ-Ċittadella.*

kodiċi	Ħiliet / Learning Outcomes	suggerimenti għall-akkwist tal-ħiliet
S5.1.1	Kapaċi nagħraf fejn jigu fuq mappa l-bliet il-qodma tal-Imdina, il-Birgu u ċ-Ċittadella; u nsib evidenza tal-importanza strategika li kellhom dawn il-bliet qodma fil-passat.	Importanti li l-istudenti jkunu kapaċi: (a) jidentifikaw il-bliet qodma tal-Imdina, il-Birgu u ċ-Ċittadella fuq mappa tal-Gzejjer Maltin, u (b) ipoġġu l-istess bliet fuq mappa vojta tal-Gzejjer Maltin. Għandha ssir diskussjoni ħafifa dwar il-pożizzjoni strategika tagħhom. Jifhmu l-pożizzjoni strategika tagħhom fil-passat u l-importanza tagħhom matul iż-żmien. L-istudenti għandhom ikunu jafu li: • L-Imdina kienet qiegħda f'pożizzjoni tajba billi kienet imdawra mis-swar u mibnija f'post għoli f'nofs il-gżira ta' Malta u għalhekk kienet imbegħda sewwa mix-xtut. • Fil-Birgu kien hemm il-Kastell ta' Sant' Anglu li kien il-fortifikazzjoni prinċipali madwar il-Port il-Kbir fiż-żminijiet medjevali. • Iċ-Ċittadella kienet il-fortifikazzjoni t'Għawdex billi kienet mibnija fil-għoli f'nofs il-gżira u allura fil-bogħod mill-baħar. Mill-għoli tista' tara l-għadu ġej mill-bogħod sewwa.
S5.1.2	Kapaċi nidentifika aspetti li nbidlu u oħrajn li baqgħu l-istess fil-bliet il-qodma.	Permezz ta' filmati, ritratti u diskussjoni l-istudenti għandhom: • japprezzaw dak li tiddel u dak li baqa' l-istess f'dawn il-bliet il-qodma; • jifhmu li, minkejja t-tibdil li sar matul iż-żmien, il-karatteristiċi prinċipali, bħal ngħidu aħna s-swar kbar u t-toroq doġoq li jgħaqqduhom baqgħu l-istess.

S5.1.3	Kapaċi nagħraf il-postijiet ta' nteress li nsibu fil-bliet il-qodma.	L-istudenti għandhom ikunu jafu fuq il-postijiet ta' importanza storika li jinsabu f'dawn l-ibliet. Huma għandu jkollhom tagħrif ġenerali u jkunu konxji tal-postijiet prinċipali u l-karatteristiċi ta' dawn il-postijiet: ▪ I-Imdina: is-swar, it-toroq doġoq, il-Bieb Prinċipali (bit-tliet statwi fuq wara), it-Torri tal-Istandard (illum Uffiċċju ta' Informazzjoni tat-Turisti), Palazzo De Vilhena (illum Mużew tal-Istorja Naturali), il-Katidral, il-Mużew tal-Katidral, il-Knisja Tal-Karmnu, Palazzo Falson, Bieb il-Griegi, il-foss. ▪ il-Birgu: is-swar, it-toroq doġoq, il-Kastell Sant' Anġlu, il-Manderaggio, il-Knisja ta' San Lawrenz, il-Palazz tal-Inkwizitur, Il-Collachio bis-Sagra Infermerija (l-isptar) u t-tmien bereġ, il-Couvre Porte, il-Bieb Prinċipali l-antik, Misraħ ir-Rebħa u l-Istatwa tal-Vitorja, il-Monument tal-Ħelsien. ▪ iċ-Ċittadella: is-swar, it-toroq doġoq, il-Katidral, il-Bini tal-Qorti, il-Palazz tal-Isqof, il-Mużew tal-Arkeoloġija, il-Mużew tal-Katidral, il-Mużew tal-Folklor, il-Mużew tal-Istorja Naturali, il-Ħabs il-Qadim, it-Torri tal-Arloġġ. Riżorsi / filmati: • video: IĊ-ĊITTADELLA, L-EWWEL PARTI: http://youtu.be/NpkRLCTFnQM • video: IĊ-ĊITTADELLA, IT-TIENI PARTI: http://youtu.be/afsEVZ0vV4o • video: L-IMDINA, L-EWWEL PARTI: http://youtu.be/0Unkki8zUxY • video: L-IMDINA, IT-TIENI PARTI: http://youtu.be/IRER0m7L_Nc • video: IL-BIRGU, L-EWWEL PARTI: http://youtu.be/WFUCyyLxOJO • video: IL-BIRGU, IT-TIENI PARTI: http://youtu.be/4lbha2sfUdE N.B. <i>Għal-skopijiet ta' assessjar kontinwu m'għandhomx jingħataw mistoqsijiet li jmorru lil hinn mill-kontenut li jinsab fil-worksheet S5.1.3.</i>
S5.1.4 (BLO)	Kapaċi nesplora mill-inqas belt qadima waħda permezz ta' <i>fieldwork trip</i> u fil-proċess niprova nimmagina kif kienet il-ħajja f'dawk iż-żminijiet medjevali.*	L-istudenti għandu jkollhom esperjenza personali ta' xi waħda minn dawn l-ibliet il-qodma u jippruvaw jimmaginaw kif setgħet kienet il-ħajja tal-individwi f'dak iż-żmien; għandhom jagħmlu xi żjara lil xi waħda mill-ibliet il-qodma ta' Malta u b'hekk jakkwistaw esperjenza iżjed ħajja u personali. Meta nkunu fuq is-sit, waqt il-<i>fieldwork</i>, għandna niprovwaw nempatizzaw, jiġifieri npoġġu lilna nfusna minflok in-nies li kienu jgħixu hawn fil-passat. Nimmaginaw il-ħajja mingħajr il-kumditajiet tal-lum, bla

		elettriku, bla karozzi, bla mezzi ta' komunikazzjoni b'hat-telefon u l-Internet, eċċ. Nippruvaw nempatizzaw ma' (nidhlu fiż-żarbun ta') nies ta' livelli soċjali differenti, kemm dawk sinjuri, kif ukoll dawk foqra, tallaba, morda, skjavi, eċċ. Nippruvaw nimmaġinaw f'dak iż-żmien x'kienu l-beżgħat prinċipali tagħhom, eż. il-biża' mill-pirati / furbani u li jinqatlu jew jispiċċaw skjavi f'postijiet 'il bogħod minn Malta.
S5.1.5 (EST.)	Kapaċi niddiskuti l-importanza tal-bliet il-qodma fil-passat meta nqabbluha mal-preżent.	Nifhmu kif l-istorja hija l-memorja tagħna b'ħala nazzjon. Fir-rigward tal-bliet il-qodma b'ħala wirt nazzjonali tagħna lkoll tajjeb napprezzaw li; • Meta nitkellmu dwar il-ġrajjet li sawwru l-istorja tal-Gzejjer tagħna, speċjalment sakemm inbniet il-Belt Valletta, l-Imdina, il-Birgu u ċ-Ċittadella kienu importanti ħafna għat-tmexxija tal-gzejjer, għas-sigurtà tal-popolazzjoni u kienu wkoll iċ-ċentri ewlenin tal-kummerċ. • Illum, il-bliet il-qodma huma parti importanti mill-identità tagħna b'ħala poplu, u huma wkoll attrazzjoni kbira għat-turisti. Allura huma importanti ħafna fl-ekonomija tagħna. Hawn nistgħu norbtu ma' lezzjoni Ġ5.1.1 li tittratta dwar l-importanza li għandu t-turiżmu għal pajjiżna. Biex nagħmlu dan il-punt nistgħu nfittxu stampi / filmati ta' turisti qegħdin jaraw is-siti tal-Imdina, il-Birgu u ċ-Ċittadella. • Minħabba l-importanza tagħhom, kemm fil-passat kif ukoll illum, nifhmu l-bżonn tar-restawr kontinwu biex il-bliet il-qodma nżommuhom f'kundizzjoni tajba għalina u għal ta' warajna.
S5.2 Mit-Tempji Preistoriċi għall-Katidrali MIRI TA' TAGHLIM: <i>Nesploraw il-postijiet użati għall-qima mill-Maltin mill-Preistorja sal-ġurnata tal-lum.</i>		
kodiċi	Ħiliet / Learning Outcomes	suggerimenti għall-akkwist tal-ħiliet
S5.2.1 (BLO)	Kapaċi nara kif il-bniedem minn dejjem kellu xi forma ta' twemmin u nsib eżempji ta' postijiet ta' qima mibnija /	Naraw il-filmati: MIT-TEMPJI GĦALL-KATIDRALI: http://youtu.be/YgiQWljW0fY Nifhmu kif il-bniedem minn dejjem kellu xi forma ta' twemmin jew ieħor. Dan ma jgħoddx għal Malta biss imma jgħodd għal kull pajjiż. Nesploraw l-evidenza ta' twemmin li sibna fil-Gzejjer Maltin. Nistgħu

	imħaffra taht l-art mill-Maltin mill-Preistorja sal-lum.*	nitkellmu dwar: • It-tempji megalitiċi, eż. Ħaġar Qim, L-Imnajdra, Ħal Tarxien, il-Ġgantija u l-Ipoġew ta' Ħal Saflieni – fihom kienu jagħtu qima lill-allat tagħhom u joffrulhom annimali bħala saġrificju. • Il-katakombi: eż. ta' San Pawl u Sant Agata (Rabat), Ħal Resqun (Gudja) u Tal-Mintna (Mqabba) – oqbra ta' Żmien il-Ħakma Rumana li ġew użati anke mill-Insara; il-katakombi ġew imħaffrin taht l-art u fihom kienu mhux biss jidfnu lill-mejtin tagħhom imma anke ġie li jagħmlu ċerimonji religjużi b'tifkira tal-mejtin tagħhom. • Kappelli fil-kampanja – eż. bosta kappelli żgħar illum bilkemm għadhom jidhru għaliex waqgħu, oħrajn kienu ikbar, bħal pereżempju San Girgor fiż-Żejtun, Ħal Millieri fiż-Żurrieq u Bir Miftuħ fil-Gudja; naraw kif anke fuq Kemmuna hemm kappella. F'dawn il-knejjes żgħar (kappelli) beda jsir il-quddies u anke bdew jigu organizzati l-festi lill-Madonna u l-qaddisin. • Knejjes kbar – insibuhom f'kull belt jew raħal f'Malta u Għawdex. • Iż-żewġ katidrali – dak tal-Imdina iddedikat lil San Pawl, u dak taċ-Ċittadella iddedikat lil Santa Marija. X'juruna dawn il-fdalijiet u s-siti li semmejna? Ninnutaw li l-ikbar ammont huma dawk li għandhom x'jaqsmu mar-Reliġjon Nisranija. Nifhmu li Malta mhux minn dejjem kienet Nisranija. Kif nafuh dan?
S5.2.2	Kapaċi npoġġi postijiet ta' qima fl-ordni skont kif kienu jintużaw fiż-żmien (ordni kronoloġiku).	Waqt li nitgħallmu npoġġu f'ordni kronoloġiku l-postijiet ta' qima użati tul is-snin, ninnutaw il-progress li għamel il-bniedem: (a) it-tempji pre-istoriċi, (b) il-katakombi użati mill-Insara, (c) il-kappelli fil-kampanja, (d) il-parroċċi moderni u iż-żewġ katidrali.
S5.2.3 (EST.)	Kapaċi ninnota bidliet u kontinwità fil-postijiet ta' qima.	Xi punti li nistgħu noħorġu għad-diskussjoni: • Fil-preistorja kien hemm il-qima lil diversi allat (ħafna minnhom allat femminili); illum l-istatwi li nagħmlu jirrapprezentaw l-iktar lill-qaddisin. • Tas-Silġ, Marsaxlokk, kienet tingħata qima lill-allat pagani, illum nagħtu qima lill-qaddisin. • Insibu ritratt tal-fdalijiet ta' tempju megalitiku. Ninnutaw li hawn intużat dejjem il-ġebbla tal-franka. • Insibu ritratt ta' xi kappella antika – ninnutaw kif anke hawn, il-materjal li jintuża l-iktar huwa l-ġebbla tal-franka. • Biex insaqquf knejjes u kappelli nużaw l-iktar il-ħnejja. X'inhi ħnejja? Ġie li nużaw ukoll it-travi tal-injam u x-xorok.

		• Illum għandna knejjes fejn jintuża ħafna l-konkos – eż. Knisja tal-Fgura, u ta' Stanta Tereza f' Birkirkara.
S5.2.4	Kapaċi nidentifika post ta' qima li għadu wieqaf illum, u nagħmel riċerka storika dwaru.	Tista' ssir riċerka ħafifa dwar il-knisja prinċipali tal-belt jew raġal tagħna. Ma nillimitawx ruġna għall-knejjes parrokjali biss. Inħallu lill-istudenti liberi li jagħzlu anke xi kappella li jkollhom biżżejjed materjal biex jiktbu dwarha. Naħsbu fuq is-sagrifiċċji li saru biex inbnew dawn il-postijiet ta' qima u l-importanza li nikkonservawhom u fejn hemm bżonn nirrestawrawhom. Inħajru lit-tfal jagħtu kas l-ornamenti, eż. l-koppla u l-kampnar f'kull knisja, l-ornamenti fil-kappelli, l-istatwi mal-faccata eċċ. X'juruna dawn l-ornamenti? N.B. Tista' ssir riċerka dwar il-Moskea ta' Raġal Ġdid minn min ikun jixtieq jagħmel dan.
S5.2.5	Kapaċi nidentifika modi kif nistgħu nikkonservaw, u fejn hemm bżonn nirrestawraw, il-postijiet ta' qima.	Inqabblu ritratti ta' postijiet ta' qima li semmejna qabel u wara xi restawr li jkun sarilhom, eż. Sta Katarina fil-Belt Valletta, il-knisja tal-Vitorja, jew xi post ieħor. Niddiskutu; • Kif isir ir-restawr? Eż.: Ġebbla mmermra tinqala' u titpoġġa oħra minflokha, eċċ. • Ir-restawr iqum ħafna flus u jieħu ħafna ħin u xogħol. • Illum is-sengħa tar-restawr qiegħda toffri ħafna opportunitajiet ta' xogħol liż-żgħażaġh tagħna.

S5.3 Mill-Għerien għall-iSkyscrapers

MIRI TA' TAGĦLIM: *Nifmu kif l-iżvilupp li sar fil-postijiet fejn il-bniedem fittex kenn matul iż-żmien juri l-progress li kapaċi jagħmel l-istess bniedem.*

kodiċi	Hiliet / Learning Outcomes	suġġerimenti għall-akkwist tal-hiliet
S5.3.1 (BLO)	Kapaċi nirriċerka dwar il-progress li sar fid-djar matul iż-żminijiet u nifhem li d-djar m'humieq kollha l-istess madwar id-dinja.*	Introduzzjoni: • Naraw il-filmat dwar id-djar f'Malta u madwar id-dinja: http://youtu.be/ltVB7v6Axxvg Niddiskutu flimkien; • diskussjoni – Noħorġu prinċipalment żewġ punti: (a) id-djar huma differenti f'pajjiżi differenti (b) sar progress kbir fil-bini tad-djar. • progress – nagħmlu riċerka u nsibu evidenza li turi kif il-bniedem għamel żvilupp fil-postijiet ta' abitazzjoni. Eż. mill-għerien bħal Għar Dalam u l-Għar il-Kbir, u l-għerejjex mibnija biz-żuk ta' Skorba, għaddejna għal xi kamra mibnija bl-injam, id-djar tal-ġebel mhux raffinat, djar b'sular wieħed u d-djar tal-lum. • diskussjoni – għaliex id-djar m'humieq kollha l-istess madwar id-dinja? Xi punti: (a) min hu sinjur jibni dar iktar komda (b) fejn jinzel ħafna silġ id-djar ikollhom is-saqaf ġej għall-ponta (c) pajjiżi li għandhom

		ħafna foresti jużaw iktar l-injam, eċċ. • nimmaginaw – kif fi djar differenti, il-ħajja li ngħixu tkun differenti wkoll, eż. fi <i>flat</i> ma nistgħux nilagħbu logħob storbjuż għax indejqu lill-girien, eċċ.
S5.3.2	Kapaċi nirriċerka dwar postijiet ta' kenn oħrajn minbarra d-djar.	Naraw il-film: MILL-GĦERIEN GĦALL-ISKYSCRAPERS: http://youtu.be/jslomhQXJHg Hawnhekk importanti ħafna li nħajru lill-istudenti biex josservaw l-ambjent ta' madwarhom. Riċerka bħal din tista' ssir diversi modi. Xi eżempji: (a) meta noħorgu nhar ta' Ħadd nieħdu ritratti ta' għerien, giren u rziezet li nistgħu niltaqgħu magħhom, (b) infittxu stampi ta' postijiet ta' abitazzjoni antiki u moderni, (c) nistaqsu persuni anzjani dwar il-postijiet ta' abitazzjoni li jiftakru huma. Xi eżempji li żgur nistgħu nosservaw: • għerien – insemmu Għar Dalam u l-Għar il-Kbir, nimmaginaw kif setgħet kienet il-ħajja fl-għerien, • il-girna/giren – għadhom jidhru sal-lum fin-naħat tat-Tramuntana ta' Malta, l-iktar għall-bhejjem u għall-għodda tal-bdiewa, • ir-razzett – fil-passat użat l-iktar mill-bdiewa, illum nikkonvertuhom f'postijiet komdi ta' abitazzjoni (<i>converted farmhouses</i>), • djar normali – ta' kull tip, imxerrdin mal-bliet u l-irħula kollha, • qasam ta' djar – <i>housing estate</i> • flettijiet – joqogħdu ħafna nies fi ftit spazju ta' art; il-flett ta' fuq nett jissejjaħ <i>penthouse</i>, • vilel – assoċjati ma' min huwa iżjed sinjur, • skyscrapers – bdejna nibnuhom meta żviluppajna makkinarju aħjar, Tista' ssir xi intervista ma' persuna anzjana dwar il-kumditajiet jew nuqqas ta' kumditajiet li kellhom meta kienu żgħar. N.B. <i>Nevitaw xi tagħlim bl-amment; il-metodu għandu jkun dak ibbażat fuq l-osservazzjoni tal-ambjent ta' madwarna u r-riċerka ta' stampi u filmati mill-passat.</i>
S5.3.3	Kapaċi nqabbell il-metodi li bihom kienu jinbnew id-djar Maltin fil-passat mal-metodi li jintużaw illum.	Nuru stampa ta' kif x'aktarx kienu jgħorru l-gebel kbir megalitiku. Nuruhom ukoll stampa ta' krejn. Inqabblu l-mod kif kienu jgħorru gebel kbir fil-preistorja mal-lum; Ħaġar Qim u Ħal Tarxien sibna boċċi tal-gebel li juruna kif nahsbu li aktarx kienu jmexxu ħaġar kbir megalitiku. Inqabbluh mal-krejnijiet tal-lum. Il-metodi nbidlu.

		Insemmu iktar metodi li naraw jintużaw illum u li juru progress, eż. dari sular wieħed, illum nibnu l-iskyscrapers (torrijiet).
S5.3.4	Kapaċi nesplora xi materjal li illum nużaw fil-bini tad-djar tagħna.	Induru dawra mal-iskola stess b'karta u lapes f'idejna u nagħmlu lista tal-materjal kollu li ninnutaw li ġie użat fil-bini tal-iskola stess. Lura fil-klassi, niddiskutu u niktbu xi ħaġa elementari fuq kull materjal li sibna: • il-franka – tip ta' ġebba 'ratba' li tinħadem malajr. Naqtgħuha mill-barrieri tal-ġebel, • il-konkos – kif isir? Taħlita ta' żrar, ramel u siment. Iż-żrar u r-ramel neħduh mill-barrieri, is-siment ingibuh minn barra; fis-soqfa tal-konkrit nitfgħu ukoll il-ħadid; żvantaġġ: il-ħadid jista' jissaddad, • I-injam – m'għandniex foresti Malta, allura l-injam kollu rridu ngibuh minn barra; żvantaġġi: l-injam jista' jsewwes, trid tiżbgħu sikwit, • I-aluminju – kollu ngibuh minn barra; vantaġġ: ma niżbgħuhx, nimsħuh biss, • il-ħgieġ – ingibuh minn barra; jagħti ħafna dawl, jista' jwegġa' lit-tfal, • il-madum – taħlita ta' siment, ramel u biċċiet tal-irħam; jgħinna nżommu l-indafa. Illum jintuża ħafna madum taċ-ċeramika.

* BLO: Broad Learning Outcomes / Kisbiet Ewlenin mit-Tagħlim tas-Suġġett.